

МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. Запропоновано методи оцінки фінансових результатів діяльності підприємства в умовах трансформаційного періоду на території України. Розглянуто основний інструментарій проведення дослідження, що дасть змогу виявити резерви збільшення прибутку. Дані методи можуть бути використані аналітиками, професійними бухгалтерами, аудиторам.

Аннотация. Предложены методы оценки финансовых результатов деятельности предприятия в условиях трансформационного периода на территории Украины. Рассмотрен основной инструментарий проведения исследования, что позволит выявить резервы увеличения прибыли. Данные методы могут быть использованы аналитиками, профессиональными бухгалтерами, аудиторам.

Annotation. The paper proposes a method of estimating the financial results of a company in a transformation period in Ukraine. The authors discuss the basic tools of the research, which will allow to identify the reserves for increasing profits. This technique can be used by analysts, professional accountants and auditors.

Ключові слова: фінансові результати, методи оцінки, трансформаційна економіка, максимізація прибутку.

Перехід до ринкової економіки вимагає від організацій підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності реалізованих товарів і послуг на основі впровадження досягнень НТП, ефективних форм господарювання й управління діяльністю, активізації підприємництва, ініціативи і т. п. Важлива роль у реалізації цього завдання приділяється аналізу господарської діяльності організацій. Актуальність даної теми підтверджується тим, що власники підприємств зацікавлені в максимізації прибутку, оскільки саме за рахунок прибутку підприємства можуть розвиватися, збільшувати масштаби виробництва, а отже, і приносити більший дохід своїм власникам. Для будь-якого підприємства отримання фінансового результату означає визнання суспільством (ринком) корисності його діяльності або отримання виручки від реалізації на підприємстві виробничого продукту у формі продукції, робіт, послуг.

Метою даної роботи є аналітика та оцінка методів аналізу фінансових результатів на основі вивченої економічної літератури, а також визначення напрямів розвитку методів аналізу.

Аналіз (від гр. analysis – розкладання) – метод наукового дослідження явищ і процесів, в основі якого лежить вивчення складових частин, елементів досліджуваної системи. Удосконалення інструментарію наукового дослідження має дуже велике значення та є основою успіху й ефективності аналітичної роботи. Чим глибше людина проникає в сутність досліджуваних явищ, тим більш точні методи дослідження їй потрібні. Це характерно для всіх наук. За останні роки методи дослідження у всіх галузях науки стали точнішими. Важливим придбанням економічної науки є використання математичних методів в аналітичному дослідженні, що робить аналіз більш глибоким і точним.

У літературних джерелах зустрічаються різні підходи до визначення того, що є предметом аналізу фінансово-господарської діяльності. Найпростіший (і найбільш розроблений ще в епоху соціалістичного господарювання) підхід передбачає, що предметом аналізу є використання підприємством своїх матеріальних і трудових ресурсів з точки зору виконання "спущених зверху" виробничих планів. Більш широкий підхід зараховує до сфери аналізу фінансово-господарської діяльності всі господарські процеси, включаючи виробниче планування на самому підприємстві та оцінку результативності використання всіх ресурсів, у тому числі фінансових.

Аналіз повинен становити комплексне дослідження дії зовнішніх і внутрішніх, ринкових та виробничих факторів на кількість і якість виробленої підприємством продукції, фінансові показники роботи підприємства і вказувати можливі перспективи розвитку подальшої виробничої діяльності підприємства в певній галузі господарювання.

Використовувані при економічному аналізі прийоми та методи аналізу фінансово-господарської діяльності – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію та регулятивних принципів дослідження фінансової діяльності підприємств.

Існують різні класифікації методів економічного аналізу. Перший рівень класифікації виділяє: неформалізовані; формалізовані методи аналізу.

Неформалізовані методи – засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на суворих аналітичних залежностях. Це методи експертних оцінок, сценаріїв, морфологічні, порівняння та ін. Застосування цих

методів характеризується певним суб'єктивізмом, оскільки велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика.

Формалізовані методи – в їх основі лежать досить строгі формалізовані аналітичні залежності. Відомі десятки цих методів. Слід перерахувати деякі з них. Класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, виділення ізольованого впливу факторів, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування. Традиційні методи економічної статистики: середніх і відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки.

Математико-статистичні методи вивчення зв'язків: кореляційний аналіз, регресійний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів, коваріаційний аналіз, метод об'єктів-періодів, кластерний аналіз та інші методи.

Економічні методи: матричні методи, гармонічний аналіз, спектральний аналіз, методи теорії виробничих функцій, методи теорії міжгалузевого балансу.

Методи економічної кібернетики й оптимального програмування: методи системного аналізу, метод машинної імітації, лінійне програмування, нелінійне програмування, динамічне програмування, опукле програмування та ін.

Методи дослідження операцій і теорії прийняття рішень: методи теорії графів, метод дерев, методи байєсівського аналізу, теорія ігор, теорія масового обслуговування, методи мережного планування й управління. Безумовно, не всі з перерахованих методів можуть знайти безпосереднє застосування в рамках фінансового аналізу, оскільки основні результати ефективного аналізу та управління фінансами досягаються за допомогою спеціальних фінансових інструментів, проте деякі їхні елементи вже використовуються.

Для прийняття рішень з управління підприємством потрібна постійна ділова поінформованість з відповідних питань, яка є результатом відбору, аналізу, оцінки та конкретизації вихідної інформації. Тому необхідно аналітичне прочитання вихідних даних.

Основним принципом аналітичного читання фінансових звітів є дедуктивний метод, тобто від загального до приватного. У ході такого аналізу виробляється логічна послідовність господарських факторів і подій, їх спрямованість і сила впливу на результати діяльності.

Практика фінансового аналізу вже виробила основні методи аналізу фінансових звітів. Основні методи:

- 1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- 2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому;
- 3) трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формують можливі значення показників у майбутньому, а отже, ведеться перспективний прогнозний аналіз;
- 4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відносин між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;
- 5) порівняльний (просторовий аналіз) – це як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз показників даної фірми з показниками конкурентів, з середньогалузевими і середніми господарськими даними;
- 6) факторний аналіз – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих прийомів дослідження.

Причому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розбивають на складові частини, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Ще один підхід до аналізу фінансових результатів, заснований на методології точки беззбитковості виробництва пропонують Керімов В. Е. і Роженецький О. А. [1]. На їх думку, одним з потужних інструментів є аналіз співвідношення "витрати – обсяг – прибуток" (cost – volume – profit; CVP-аналіз). Бухгалтери, аудиторі, експерти та консультанти можуть за допомогою даного методу дати більш глибоку оцінку фінансових результатів і точніше обґрунтувати рекомендації для покращення роботи підприємства.

Ключовими елементами CVP-аналізу виступають:

- 1) маржинальний дохід (різниця між виручкою підприємства від реалізації і сумою змінних витрат);
- 2) поріг рентабельності (показник, що характеризує обсяг реалізації підприємства, при якому виручка підприємства дорівнює всім його сукупним витратам);
- 3) виробничий леверидж (механізм управління прибутком підприємства, заснований на оптимізації співвідношення постійних і змінних витрат, з його допомогою можна прогнозувати зміну прибутку підприємства залежно від зміни обсягу продажів);
- 4) маржинальний запас міцності (величина, що показує перевищення фактичної виручки від реалізації продукції, робіт, послуг над пороговою, що забезпечує беззбитковість реалізації).

Крім розглянутих елементів CVP-аналізу, в статті Донцової Л. В. [2] пропонується концепція фінансового важеля. Вона має місце в тому випадку, якщо в структурі джерел формування капіталу (інвестиційних ресурсів) містяться зобов'язання з фіксованою ставкою відсотка. У цьому випадку прибуток після сплати відсотків збільшується або зменшується більш швидкими темпами, ніж зміна в обсягах продукції, що випускається. Фінансовий важіль надає можливість виграти від постійної величини витрат, не мінливої при зміні масштабу виробничої діяльності.

Уміння вкладати капітал так, щоб отримана ставка прибутковості інвестованого капіталу була вище поточної ставки позикового відсотка, в західній економіці називається "перевагою спекуляції капіталом". Воно полягає в тому, що потрібно взяти в борг стільки, скільки дозволять кредитори і потім забезпечити зростання ставки прибутковості власного капіталу на величину різниці між досягнутою ставкою прибутковості інвестованого капіталу та ставкою сплаченого позикового відсотка. Збиток буде в тому випадку, якщо організація одержить прибуток менший, ніж вартість позикового капіталу. У цьому полягає сенс концепції фінансового важеля.

Цільові орієнтири проведеного фінансового аналізу залежать від того, хто його проводить: керуючі, податкові органи, власники (акціонери) підприємства або його кредитори.

Використання запропонованих показників та коефіцієнтів дає змогу визначити фінансові можливості підприємства в цілому і можливості використання наявних ресурсів з найбільшою ефективністю. Це дає можливість у комплексі проаналізувати фактичні фінансові результати діяльності підприємства, це дозволить зовнішнім користувачам прийняти ефективні управлінські рішення щодо встановлення відносин з підприємством, та спрогнозувати результати запланованих заходів, що мають вплив на діяльність підприємства.

Наук. керівн. Хмеленко Г. Г.

Література: 1. Керимов В. Э. Анализ соотношения "затраты объем – прибыль" / В. Э. Керимов, О. А. Роженецкий // Менеджмент в России и за рубежом. – № 4. – 2000. – С. 13. 2. Донцова Л. В. Анализ эффективности производственно-хозяйственной деятельности строительной организации / Л. В. Донцова // Менеджмент в России и за рубежом. – № 5. – 2000. – С. 16–22. 3. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 495 с. 4. Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебное пособие / Г. Н. Лиференко. – М.: Экзамен, 2005. – 378 с. 5. <http://store-open.ru/open/50-analiz-finansovo-hozyaistvennoi-deyatelnosti.html>.